

FORURENSNING FRA LANDBRUKET ÅRSRAPPORT 1990	Rapportnr.: 7/91
	Dato: 11.03.1991
Forfatter(e): Steinar Fossum	Faggruppe: Landbruk
Prosjektansvarlig(e): Elin Hilde og Steinar Fossum	Område
Finansiering:	Antall sider: 16 + vedlegg
Emneord: Landbruk - kontroll 1990 - forurensning	ISSN - nummer: 0801 - 8367
Sammendrag: I 1990 er omlag 200 gardsbruk besøkt i forbindelse med forurensning fra landbruket. Hovedinnsatsen er fortsatt retta mot punktutslipp, dvs. hovedsakelig silo- og pressaft-anlegg og gjødsellager. Pålegg ble gitt i 68% av førstegangskontrollene, mens pålegg ble gitt i 27% av etterkontrollene. Gebyrnivået ble øket kraftig fra 1989 til 1990. Gebyr ble innkrevd i 5 saker i 1990, med kr. 8400,- i snitt. 5 saker ble i 1990 tatt opp til politietterforskning.	
Referanse:	

FORORD

Rapporten gir oversikt over fylkesmannens arbeid med landbruksforurensning i Oppland i 1990. Vi har oppsummert vår kontrollaktivitet og resultatet av denne. I tillegg har vi forsøkt å gi et bilde av hvordan vi arbeider og av mer spesielle saker vi er opptatt av.

Rapporten er ment som informasjon til sentrale styresmakter som Statens Forurensningstilsyn, om arbeidet mot landbruksforurensning i Oppland. Den gir også viktig informasjon til landbruksetaten, gardbrukere og vanlige folk.

Til kontrollarbeidet sommeren 1990, ble Ås-kandidat Signe Berit Sollien Haugå engasjert noen måneder. Ellers er kontroll, oppfølgingsarbeid og vanlig saksbehandling, utført av Elin Hilde og Steinar Fossum.

Lillehammer, den 8. mars 1991

Torstein Wangensteen

Steinar Fossum

INNHOOLD:

1. SAMMENDRAG OG KONKLUSJON	1
2. INNLEDNING	2
2.1. Bakgrunn for arbeidet	2
2.2. Målsetning	2
2.3. Regelverk	2
3. ARBEIDET I 1990	3
3.1. PUNKTKILDEKONTROLL	3
3.1.1. Kontrollopplegg	3
3.1.2. Førstegangskontroller	5
3.1.3. Etterkontroller	6
3.1.4. Fristutsettelse	7
3.1.5. Type pålegg	7
3.2. AREALAVRENNING	7
3.2.1. Disponering av husdyrgjødsel	7
3.2.3. Ledig lagerkapasitet for husdyrgjødsel	8
3.2.4. Bakkeplanering	9
3.3. VIRKEMIDDELBRUK	10
3.3.1. Bruk av forurensningsgebyr	10
3.3.2. Politietterforskning	11
3.3.3. Fondsavsetninger til ytre miljøtiltak	11
3.3.4. Informasjon	13
3.4. ANDRE SAKER	14
3.4.1. Pelsdyrgarder	14
3.4.2. Tallefjøs og utegarder	14
3.4.3. Bekkebefaringer	14
3.4.4. Spesielle forurensningssaker i 1990	15
3.4.5. Registrering for landbrukskontorene	15
3.4.6. Miljøtips / anonymitet	16
4. ARBEIDET I 1991	16

Vedlegg nr. 1.   Oversikt over
Fondssøknader 1990 (ytre miljø).

Vedlegg nr. 2.   Notat angående Tallefjøs, utegarder og
krav til oppsamling av gjødsel

1. SAMMENDRAG OG KONKLUSJON

I 1990 er omlag 200 gardsbruk besøkt i forbindelse med forurensning fra landbruket. Gardsbesøkene kan fordeles på:

- etterkontroll av tidligere gitte pålegg
- kontroll etter klager
- registrering av forurensingssituasjonen fra pelsdyrfarmer
- registrering av behov for miljøtekniske tiltak
- andre saker: bakkeplanering, m.m.

Også i 1990 har hovedinnsatsen vært rettet mot såkalte punkutslipp, dvs. hovedsakelig silo- og pressaftanlegg og gjødsellager. Arbeid i forbindelse med ulovlig spredning og utelagring av husdyrgjødsel har også tatt mye tid.

Kontrollopplegget er tilpasset retningslinjene om samarbeid med landbruksetaten. I tråd med disse har vi etablert et nært samarbeid med felles befaringer og diskusjon av sakene.

Påleggsprosenten ved førstegangskontroller er høy. I 1990 ble det gitt pålegg i 68 % av sakene. Nytt pålegg ble gitt i 27 % av etterkontrollene.

Gebyrnivået har økt kraftig fra 1989 til 1990. Gjennomsnittlig gebyr for gjødselpålegg var kr 14.460,-, mens gebyret ved silo-/pressaftpålegg var kr 8.150,-.

Forurensningsgebyr er innkrevd i 5 saker, med kr 8.400,- i snitt.

5 saker ble tatt opp til politietterforskning. Ingen av sakene er forløpig avgjort.

2. INNLEDNING

2.1. Bakgrunn for arbeidet

Forurensing fra landbruket kan skape problem ved stor næringstilførsel til vassdrag, oksygenmangel og forurenset drikkevann. En del av dette kommer fra punktutslipp som gjødsellager, siloanlegg og mjølkeromsavløp. Men mesteparten, ca 80 % av fosfortilførslene til vassdrag i vårt fylke, skyldes arealavrenning. Resten, omlag 20 %, er punktutslipp. Arealavrenninga skjer som overflateavrenning, utvasking og erosjon. Overdreven eller feilaktig gjødsling kan medføre stor arealavrenning. Høstpløying av brattlendt sand- og siltjord, kraftig jordarbeiding, mangel på plantedekke, er faktorer som virker i samme retning.

Av nitrogenutslippene kommer 95 % fra arealavrenning og 5 % fra punktkilder. Tallene er beregnet av Senter for jordfaglig miljøforskning (Jordforsk) i samband med arbeidet med å redusere forurensningen av Nordsjøen.

Punktutslippene må ikke bagatelliseres selv om arealavrenningen er størst. Lekkasjar som går i bygningsdrenering og rett til vassdrag har stor negativ effekt. Fosfor som blir tilført vassdrag fra punktutslipp er også lettere tilgjengelig for algevekst enn fosfor fra arealavrenning.

Ifølge beregninger gjort i forbindelse med tiltaksanalysen for Mjøsa, står landbruket for ca 40 % av fosfor-tilførslene. Det vil alltid være en del usikkerhet knyttet til slike beregninger, men tallet er et godt anslag på landbrukets bidrag.

2.2. Målsetning

Fylkesmannen er forurensningsmyndighet når det gjelder landbruksforurensning, og skal føre tilsyn med at lover og forskrifter blir fulgt. Målet er å redusere forurensningene fra landbruket. Gjennom "Nordsjøplanen" er reduksjonene målsatt til en "halvering av næringssaltutslippene (nitrogen og fosfor) innen 1995". Oppland påvirker Nordsjøen gjennom Drammenselva og Glomma.

Ved siden av dette arbeider vi spesielt med å forbedre vannkvaliteten i Mjøsa. Det er utarbeidet en tiltaksplan for gjennomføring av tiltak i alle sektorer for Mjøsa. Tiltak mot forurensning fra landbruket har også stor betydning for forurensingssituasjonen lokalt.

2.3. Regelverk

De viktigste forskriftene som angår forurensning fra landbruket er:

- Forskrifter om utslipp av skyllevatn og svartlut fra halmlutingsanlegg av 1. juli 1985
- Forskrift om silopressaft av 1. sept. 1986, med tekniske retningslinjer for oppsamling og disponering
- Forskrift om husdyrgjødsel av 1. mars 1989, med retningslinjer for lagring og disponering
- Forskrift om bakkeplanering av 3. april 1989, med tekniske retningslinjer for anlegg, drift og vedlikehold

Disse forskriftene er fastsatt av Miljøverndepartementet med hjemmel i Forurensningsloven av 13. mars 1981. Forskriftene setter krav til anlegg og drift, og fylkesmannen har hjemmel for å gi pålegg om tiltak for å redusere forurensning og /eller fare for forurensning.

I april 1989 fikk vi retningslinjer om saksbehandling og samarbeid mellom ytre landbruksstat og miljøvernetat i arbeidet med forurensning fra landbruket.

Forskrift om tilskot og lån til tekniske miljøtiltak i landbruket, gitt av Landbruksdepartementet 27. mars 1990, er viktig for å stimulere til utbedringstiltak.

Lov av 14. desember 1962 nr. 1 om skattefrie fondsavsetninger har også vært et positivt virkemiddel. Loven er opphevet ved lov av den 21. desember 1990. Avsetningsadgangen er opphevet med virkning fra og med inntektsåret 1990.

3. ARBEIDET I 1990.

3.1. PUNKTKILDEKONTROLL

3.1.1. Kontrollopplegg

Ved inngangen til 1990 var det stående 42 gjødselpålegg og 35 silo- / pressaft-pålegg fordelt på totalt 60 gardsbruk. Alle disse sakene er fulgt opp i 1990.

Vi har mottatt omlag 60 henvendelser om mulige forhold i strid med forskriftene. Dette kan være tips om utslipp fra siloanlegg og gjødsellager, forurensning av drikkevann og bekker, ulovlig og forurensende spredning og utelagring av husdyrgjødsel. De aller fleste av disse saken er fulgt opp i 1990. Endel henvendelser har gått på forhold som først kan kontrolleres i 1991, f.eks saker som går på liten lagerkapasitet og utkjøring seinvinters eller tidlig vår.

I alt 116 forskjellige gardsbruk er kontrollert etter klage eller i forbindelse med tidligere gitte pålegg. Figur 1 gir et skjematisk bilde av denne del av kontrollaktiviteten i hver enkelt kommune i Oppland.

I tillegg har vi fulgt opp noen gardsbruk som er registrert av landbrukskontorene med utbedringsbehov. Fylkesmannen får nå inn oversikter fra fylkeslandbrukskontoret 2 ganger pr. år. For å følge opp med pålegg får vi oversikter over:

- bruk som har sagt nei til plan, men har behov for tiltak
- bruk der hovedfristen (planfristen) går ut uten at tiltakene er ferdige

For å følge opp med funksjonskontroll:

- bruk som ble funnet i orden ved registreringen
- bruk der tiltak er ferdiggodkjent (ferdig gjennomført plan)

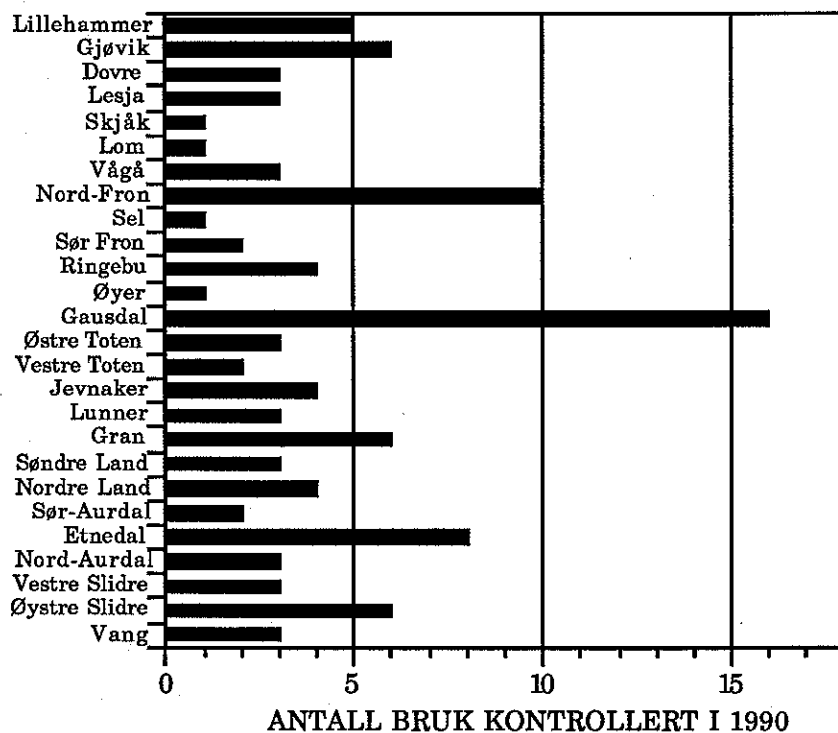

Fig. 1. Antall gardsbruk kontrollert i 1990, i de enkelte kommuner.

Tilfeldig, ny kontroll har ikke skjedd. Vi har heller ikke prioritert etterkontroll av gardsbruk som nylig er ferdiggodkjent av landbruksetaten. Vi tror dette vil ha mindre effekt på å redusere forurensinga fordi disse brukene da skal ha god teknisk standard.

Av 123 (157) kontroller på tekniske anlegg er 54 % (65) etterkontroller, dvs. kontroll på bruk med pålegg. Tilsvarende tall for året 1989 står i parantes. 46 %

(35) er førstegangskontroller. Dette er bruk som vi har fått melding om, enten fra gardbrukeren selv, landbruksetaten eller andre. Det kan f.eks være i forbindelse med forurensning av drikkevann, luktplager, annen irritasjon.

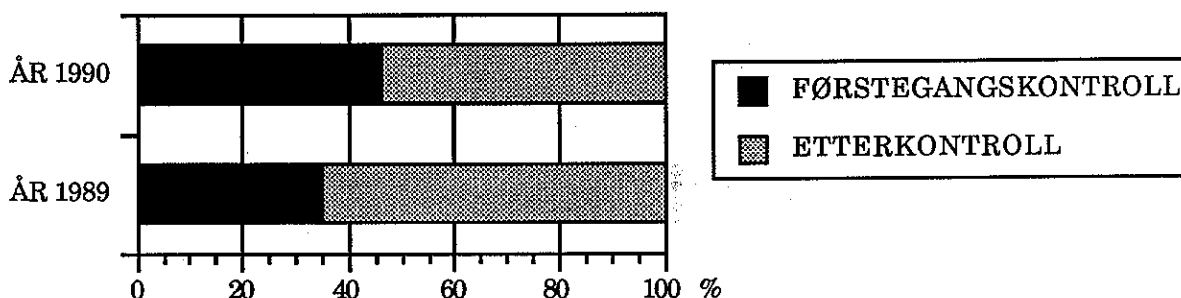

Fig. 2. Prosentvis fordeling av førstegangs- og etterkontroller.

3.1.2. Førstegangskontroller

Dette er klagesaker eller oppfølging av bruk med utbedringsbehov registrert av landbrukskontorene. De registrerte brukene er vesentlig slike som har behov for utbedringstiltak, men som ikke har meldt interesse for planlegging. Disse vil naturlig ha en høy påleggsprosent.

Av 57 førstegangskontroller har 68 % (72) fått pålegg om utbedringstiltak, 25 % (17) fikk merknadsbrev og 7 % (11) ble funnet i orden. Tilsvarende tall for 1989 står i parentes. Det er bare små endringer i reaksjonsmåten fra 1989 til 1990.

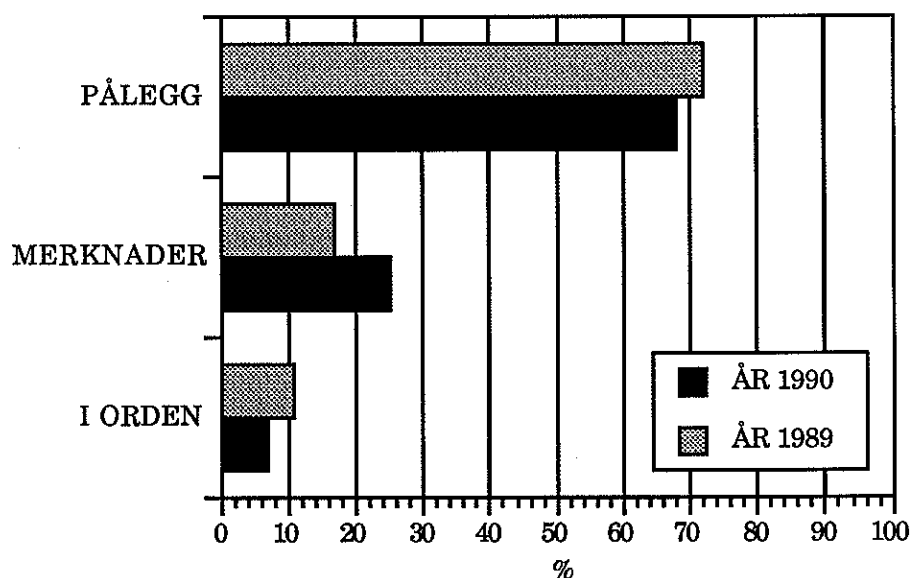

Fig. 3. Resultat av førstegangskontrollen i 1990 sammenlignet med 1989.

3.1.3. Etterkontroller

Av 66 (103) etterkontroller er 55 % (58) sagt å være i orden. Tilsvarende tall for året 1989 står i parentes. 27 % (15) har fått merknader om småting som bør ordnes, uten nytt formelt pålegg. 18 % (27) har fått nytt pålegg om tiltak. Dette betyr ikke nødvendigvis at det første pålegget ikke er fulgt opp. Det kan ha blitt avdekt nye mangler som også treng utbedring.

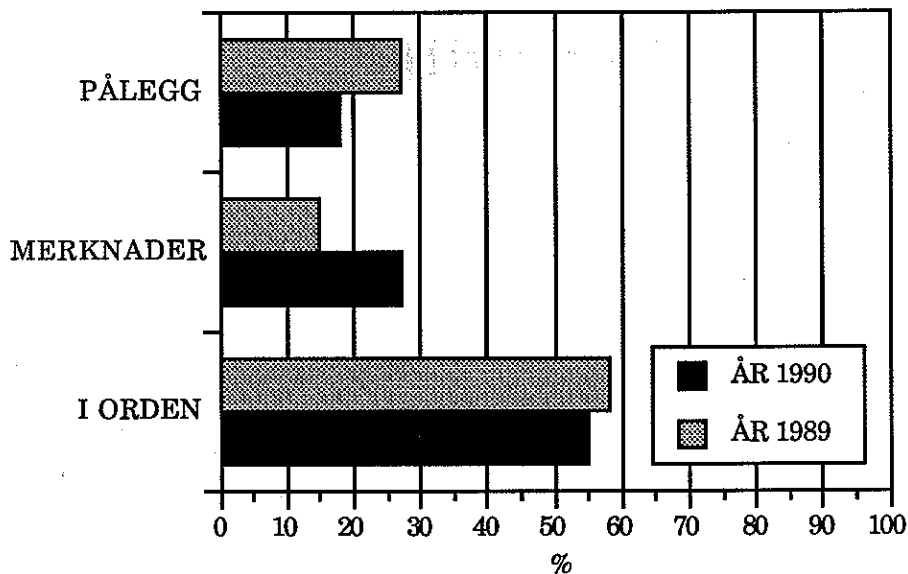

Fig. 4. Resultat av etterkontrollen i 1990 sammenlignet med 1989.

Fig. 5 viser reaksjonstype på henholdsvis etter- og førstegangskontroller.

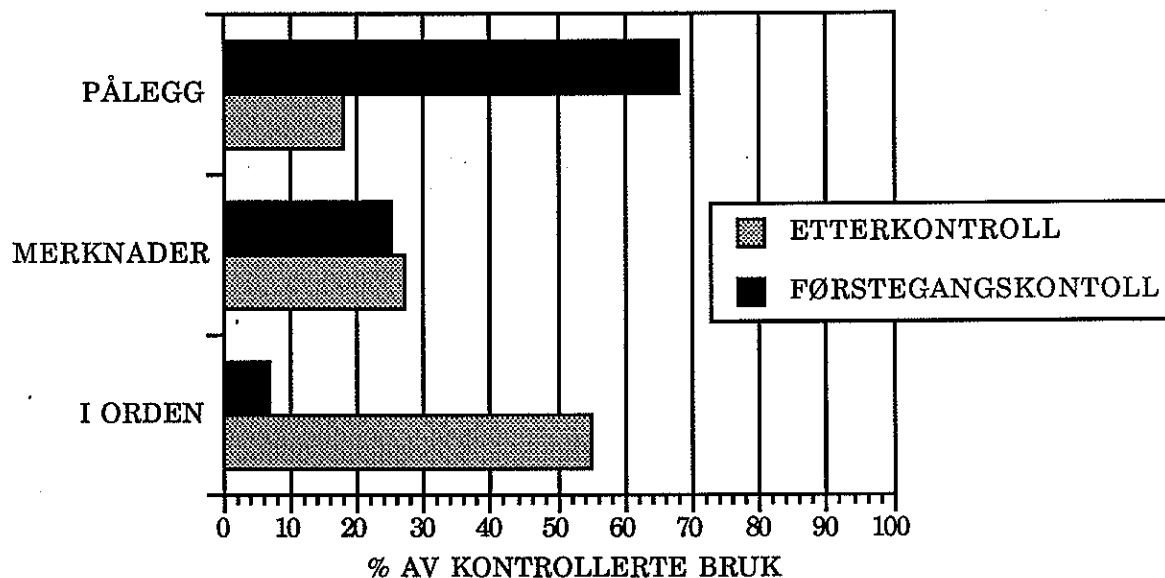

Fig. 5. Fordeling av etter- og førstegangskontroller på reaksjonstype.

3.1.4. Fristutsettelse

Fylkesmannen har i 1990 behandlet 21 søknader om fristutsettelse for gjennomføring av pålegg. Mange av søknadene gjelder tiltak på gjødsellager. Vi gir vanligvis 1 til 2 måneder utsettelse på slike saker dersom utsettelsen har liten betydning med tanke på forurensning. To gardbrukere har fått 2 års utsettelse med å bygge gjødsellager under forutsetning av at ledig lagerkapasitet på nabobruk blir nyttet. Endel gardbrukere har fått fristutsettelse på å utbedre silo-/pressaftanlegget. I slike saker er det forutsatt at siloene ikke blir benyttet før de er tilfredstillende utbedret.

3 gardbrukere har redusert eller avviklet husdyrholdet og har på den måten sluppet å gjøre bygningsmessige tiltak. Disse sakene dreier seg alle om folk godt opp i åra, folk i eller godt over pensjonsalderen.

3.1.5. Type pålegg

Drøye 60 % av påleggene gjelder gjødsellager / disponering av husdyrgjødsel. Snaut 40 % går på silo / pressaftanlegg. Andelen av silo / pressaftpålegg er trolig nedadgående, fordi mange med dårlige siloanlegg går over til eksempelvis rundballeensilering.

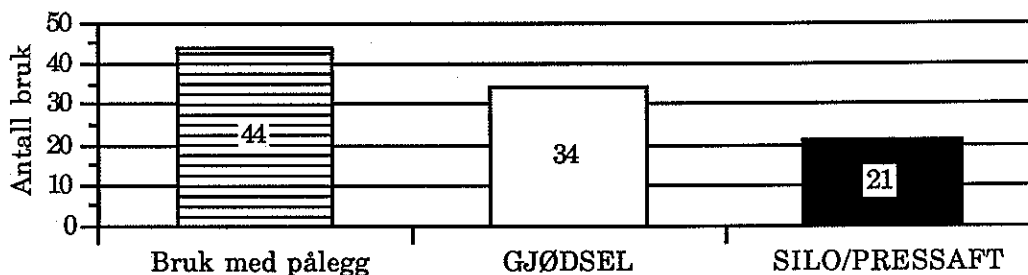

Fig. 6. Antall bruk med pålegg og fordelt etter type pålegg.

3.2. AREALAVRENNING

3.2.1. Disponering av husdyrgjødsel

Det kom i 1990 inn ca 60 klager og henvendelser på disponering av husdyrgjødsel. Det kan f.eks. gjelde utelagring, vinterspredning og mangelfull nedmolding om høsten. Luktplager blir også nemnt som et problem.

Vår reaksjon er vanligvis telefonsamtale med brukeren, merknadsbrev, befarng, pålegg eller anmodning om politietterforskning, alt avhengig av hvor

alvorlig saken er. Antall klagesaker synes å øke jevnt fra år til år. Dette har trolig sammenheng med at folk flest ser ut til å være godt kjent med reglene og økt miljøbevissthet generelt.

Resultatet av disse sakene inngår i pkt. 3.1.2.

3.2.3. Ledig lagerkapasitet for husdyrgjødsel

Hvert år oppstår akutte situasjoner i forbindelse med lagring av husdyrgjødsel: Porten ryker, veggene sprekker, gjødsel kommer i dreneringa, vannlekkasje, etc..

Det kan være vanskelig å forutse hvor det skjer. Med ut fra erfaringene de siste år, vet vi at det skjer i de fleste bygder. Det er derfor viktig å være forberedt på slike situasjoner og ha en beredskap for å begrense skadevirkningene.

Med dette som bakgrunn skrev vi til samtlige landbrukskontor i Oppland og ba om synspunkt på følgende forslag:

1. Benytte ledig lagerkapasitet i gjødselkjellere som i dag står tomme, men som tilfredstiller kravene om tetthet og styrke.
2. Benytte ledig lagerkapasitet på bruk med lagerkapasitet større enn f.eks 8 måneder (forbehold om sjukdomssmitte, gassfare, m.m.).
3. Grave grop i bakken. Tette bunn og sider med plast- eller gummiduk.
4. Redusere husdyrtallet eller flytting av husdyr til bruk med ledig kapasitet.
5. Bygge felles reservelager.
Eks: I Gausdal produserer husdyra årlig omlag 110 000 m³ gjødsel. Et "reservelager" på 500 m³ vil trolig kunne bygges for kr 300 000. Med en engangsinvestering på kr 3,- /m³ produsert gjødsel, vil alle gausdølene kunne være rimelig godt "forsikret".

I tillegg ba vi landbrukskontoret anslå hvor stor ledig kapasitet det i dag finnes rundt om i bygda, jf. punkt 1 og 2 og om mulig sette opp ei liste med navn og ledig kapasitet. Vi fikk svar fra 15 landbrukskontor og har laget følgende oversikt:

Kommune svart	Oppgitt av landbrukskontoret	
	Ant. "ledig"	Lagerkapasitet i m ³
Lillehammer	24	5450
Gjøvik	"ikke ledig kapasitet i godkjente lager"	
Skjåk		
Lom	6	870
Nord-Fron	2	800
Sel		
Øyer	19	
Østre Toten	"ingen oversikt"	
Vestre Toten	18	5140
Jevnaker	1	400
Gran		
Søndre Land	7	2600
Nordre Land	"finnes ikke"	
Sør-Aurdal	"vanskelig å anslå"	
Vang	"neppe ledig kapasitet"	
Sum besvart	77 lager	15260 m ³

Forslag 5 og 3 fikk bra respons. Flere mente at det burde arbeides videre med forslaget om å bygge felles reservelager, gjerne i samband med formidling av husdyrgjødsel til korngårder. Betenkelighetene gikk på hvordan opplegget kunne organiseres, kostnaden og fordelingen av disse, plassering, transport, m.m..

Nesten alle mente alt. 3 kunne brukes i en krisesituasjon, men understreket at dette måtte betraktes som en provisorisk nødløsning. Innvendingen gikk på at det kan være vanskelig å ordne til et slikt lager på kort varsel vinterstid, med tele i jorda.

Av "våre" forslag kom nr. 4 "Redusere eller flytte husdyr" dårligst ut. Noen mente det kunne være riktig å redusere besetningen noe dersom dette medførte sterkt reduserte kostnader.

3.2.4. Bakkeplanering

Det er behandlet 8 søknader om tillatelse til bakkeplanering. Totalt er 152 da direkte berørt av inngrepet. Formålet med Forskrift om bakkeplanering er å redusere erosjon og arealavrenning fra bakkeplanerte areal. Vi regner ikke dette for å være noe stort miljøproblem i Oppland.

Alle søknadene er innvilget etter forenklet søknad. Befaring er foretatt på 6 av stedene.

Søknadene fordeler seg slik:

Kommune	Antall	Vassdrag	Areal, da
Lillehammer	1	Lågen	10
Sel	2	Lågen	57
Østre Toten	1	Lenaelva	25
Vestre Toten	1	Einafjorden	12
Gran	2	Randsfjorden	24
Søndre Land	1	Randsfjorden	24
Sum Oppland -90	8 saker		152

Forskrift om bakkeplanering er dårlig kjent ute hos gardbrukerne. I de fleste av de 8 sakene nevnt ovenfor, er søknad om tillatelse først sendt etter at bakkeplaneringen er startet opp. Vanligvis får landbrukskontoret nyss om arbeidet og tar kontakt med gardbrukeren for å ordne nødvendige formaliteter.

3.3. VIRKEMIDDELBRUK

3.3.1. Bruk av forurensningsgebyr

Som hovedregel knyttes gebyr til alle pålegg. Gebyr er ikke straff, men et virkemiddel for å gi den ansvarlige en økonomisk motivering for å etterleve forurensningsmyndighetenes vedtak. Fastsatt gebyr må innbetales dersom utbedringene ikke er utført innen fristen.

Fastsatt gebyr ble innkrevd i 5 saker i 1990, med gjennomsnittssum på kr 8 400,- pr. sak. Dette er snaut 8 % av antall etterkontroller i fjor. Bruken av gebyr viser god effekt for å få gjennomført tiltak.

Pr. 01.01.91 har vi stående 34 pålegg vedrørende husdyrgjødsel / gjødsellager og 21 pålegg som gjelder silo- og / eller pressaftanlegg. Påleggene er fordelt på 44 gardsbruk.

10 bruk har pålegg om utbedring av både silo- og gjødselanlegg, 24 har pålegg om utbedring av gjødsellager, mens 11 bruk kun har pålegg om utbedring av silo / pressaftanlegget. Gjennomsnittlig gebyr fastsett for silopåleggene er kr 8.150 og for gjødselpåleggene kr 14.460.

Til sammenligning hadde vi pr. 01.01.90 stående 31 silopålegg og 33 gjødselpålegg. Gjennomsnittlig fastsatt gebyr for silopåleggene var kr 5 600,- og for gjødselpåleggene kr 9 200,-.

Miljøverndepartementet har laget retningslinjer for bruk av forurensningsgebyr ved punktutslipp fra landbruket. Ifølge disse bør gebyret være omlag 30 % av investeringskostnaden. Ved annen gangs pålegg bør gebyret økes med 50 %.

Fylkesmannen i Oppland har lagt seg på et lavere nivå på gebyret ved første gangspålegg enn det Miljøverndepartementet har lagt opp til. Men tendensen er at gebyrnivået øker fra år til år. Nivået har økt kraftig fra 1989 til 1990.

3.3.2. Politietterforskning

5 landbrukssaker er i 1990 tatt opp til politietterforskning. Ingen av disse er foreløpig avgjort. Utfallet av disse sakene, forventes å foreligge i løpet av 1991.

Ingen gardbrukere ble i 1990 bøtlagt for uforsvarlig husdyrgjødselhandtering.

Vi har i 1990 sett at flere har anlagt utesiloer, ofte med påviselig forurensning som følge. Legging av silomasse direkte på bakken er forbudt. Fylkesmannen vil heretter vurdere å politianmelde slike saker.

3.3.3. Fondsavsetninger til ytre miljøtiltak

Fylkesmannen har i løpet av 1990 behandlet 95 søknader om bruk av skattefrie fondsavsetninger til tiltak for å hindre forurensning. Dette er en markert økning fra 1989 da vi behandlet 61 søknader.

Fond kan nyttes til bygningsmessige tiltak på gjødsel-, silo- og pressaftanlegg og til teknisk utstyr for handtering og spredning av silosaft og husdyrgjødsel.

Fondssøknadene fordeler seg slik:

Gjødsellager / utstyr	69 saker	(73 %)
Silo / pressaft	17 saker	(18 %)
Silo og gjødsel	9 saker	(9 %)

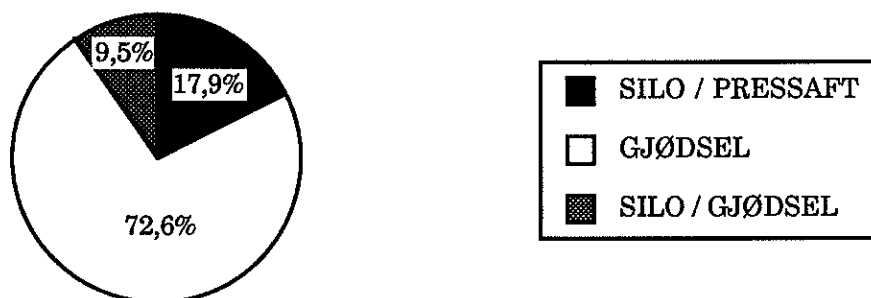

Fig. 7. Fondssøknader fordelt på tiltak, i prosent

Fig. 8 viser antall fondssøknader i hver enkelt kommune og fordelt på tiltak.

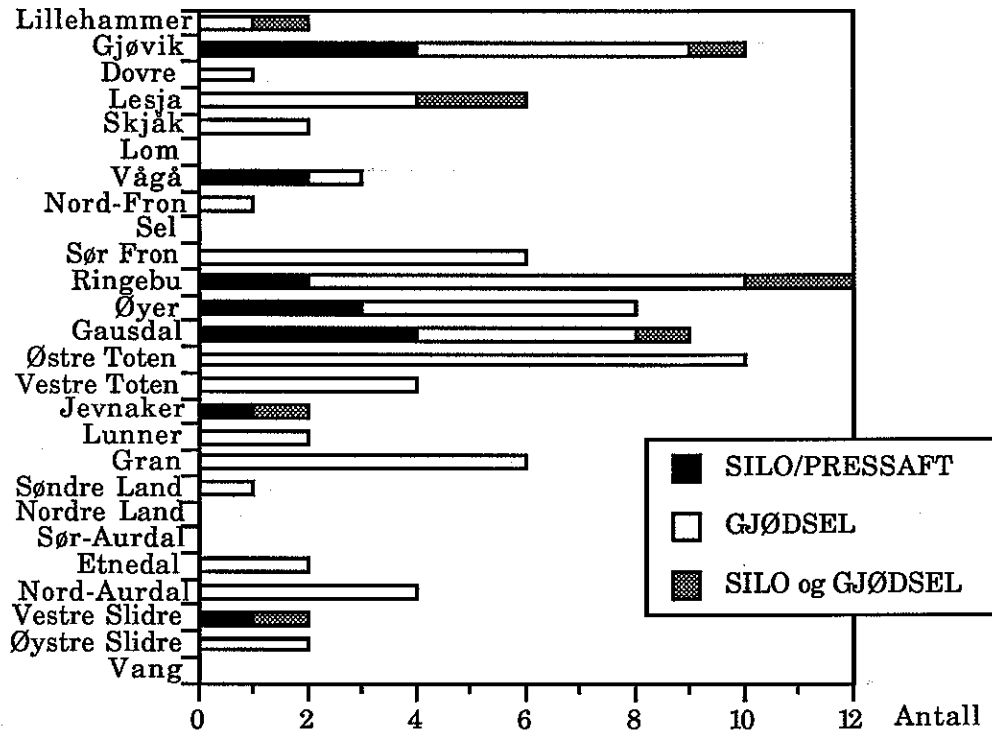

Fig. 8. Antall søknader om bruk av fondsavsetninger etter type tiltak for hver enkelt kommune

Bruk av fondsavsetninger til miljøtiltak varierer mye fra kommune til kommune. Figur 9 på neste side viser sum fond frigitt i 1990 for hver enkelt kommune. I 5 kommuner er det ikke frigitt fond i 1990.

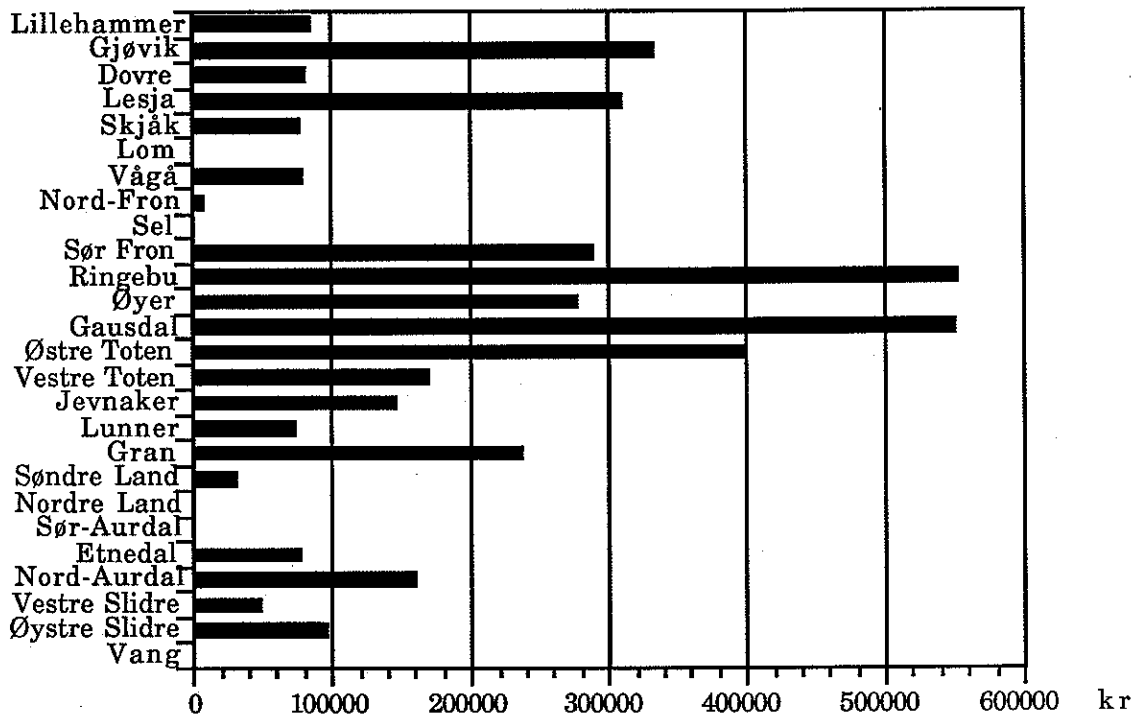

Fig. 9. *Bruk av fondsavsetninger til ytre miljø i 1990.*
Summen av fond frigitt i hver enkelt kommune

Totalt har fylkesmannen samtykket til frigivelse av kr 4.068.110. Dette tilsvarer gjennomsnittlig kr 44.800 pr søknad. Gjennomsnittlig kostnadsoverslag / regnskap var kr. 112.000. I disse sakene utgjør fondsavsetningene snaut 40 % av investeringene.

Vedlegg nr. 1 er en oversikt over søknadene om frigivelse av fondsavsetninger i 1990.

Lov av 14. desember 1962 nr. 1 om skattefrie fondsavsetninger har vært et positivt virkemiddel for å få gjennomført forurensingsreducerende tiltak. Ordningen har bidratt til finansiering av tiltak på mange gardsbruk. Loven er opphevet ved lov av den 21. desember 1990. Avsetningsadgangen er opphevet med virkning fra og med inntektsåret 1990.

3.3.4. Informasjon

Fylkesmannen har også i 1990 deltatt i informasjonsutvalget om landbruksforurensing. Videre har vi deltatt på markdager og fagmøter for gardbrukere, og på kurs for landbruksetatens folk.

Pressemeldinger om aktuelle saker er laget og sendt alle Opplandsavisene og vi har deltatt i "Grønn time" i radioen.

3.4. ANDRE SAKER

3.4.1. Pelsdyrgarder

Vi har høsten 1990 gjennomført spørreundersøkelse og befaringer på pelsdyrfarmer i hele fylket. Rapport vil foreligge i 1. kvartal 1991. Pelsdyrgarder er også besøkt i forbindelse med klage.

3.4.2. Tallefjøs og utegarder

Fylkesmannen har besøkt 6 tallefjøs / utegarder for kjøttfe. Bakgrunnen for disse befaringene var spørsmål fra landbrukskontor og gardbrukere om hvilke miljøkrav som stilles til slike anlegg.

Retningslinjer for gjødsellagring og håndtering av husdyrgjødsel i slike tilfeller er utarbeidet, etter forutgående diskusjon med fylkeslandbrukskontoret og Institutt for bygningsteknikk. Retningslinjene er vedlagt som vedlegg nr. 2.

3.4.3. Bekkebefaringer

Fylkesmannen har i 1990 deltatt i bekkebefaringer i Dovre, Nord-Fron, Gausdal og Sør-Aurdal. Bekker som er spesielt påvirket av forurensninger fra landbruket, ble plukket ut i samråd med kommunene. I Gausdal ble bekkene valgt ut på grunnlag av systematisk prøvetaking over lengre tid.

Formålet med disse befaringene var å finne ut hva som er årsak til forurensningene i området og få satt i verk tiltak mot disse. Vi har lagt opp til fellesbefaringer med teknisk etat, evt. miljøvernkonsulent, landbrukskontoret og evt. kommunelege, for å gjøre deltakerne oppmerksomme på problemene og medvirke til et samarbeid for å løse disse.

I tillegg ble gardbrukere og andre oppsittere i området varslet og oppfordret til å være med på befaringene. Hensikten med dette er å få folk i nærområdet til bekken til å ta ansvar og hver på sin måte bidra til et reinere miljø.

Mange forhold ble avdekket. Vi kan nevne kloakkutslipp, utesiloer og mangelfull pressaftoppsamling, dårlige gjødsellager, avfallsfyllinger, søppel, bilvrak, m.m..

Vannprøver ble tatt ut ved befaringene. Fylkesmannen har skrevet rapport som ble sendt alle deltakerne.

Erfaringene med bekkebefaringene er positive. Gjennom den brede deltakelsen er mange etater og privatpersoner blitt engasjert, ansvarsdeling er

blitt avklart og vi har blitt bedre kjent ! Det siste gjør det enklere å ta kontakt ved senere anledninger og samarbeide.

3.4.4. Spesielle forurensningssaker i 1990

Sør-Aurdal, mars 1990. Gjødselvegg raste ut og resulterte i at 200 m³ storfegjødsel rant ut. Tiltross for imponerende innsats fra gardens folk og naboer havnet mye gjødsel i Begnaelva. Saken er under politietterforskning.

Østre Toten, juli. Ved utvendig reparasjonsarbeid på en gjødselkjeller pigges hull på veggen. 75 m³ grisegjødsel renner rett i Brennelva via 8" drensrør. Utslippet dreper all fisk på en strekning på 7 - 8 km nedenfor utslippsstedet. Saken er under politietterforskning.

Østre Toten, august. Nytt utslipp til Brennelva. Denne gang fra nabogården til forrige utslipp. Gjødsla følger samme drensrør som sist. Fiskedød kan ikke registreres nå, da fisken ble utryddet ved forrige utslipp. Pålegg om utbedring.

Østre Toten, sept/okt. Klage over forurensning av Riseelva ved Majer. Forurensningen skyldes bl. annet pressaftavrenning fra utesilo for kålblader. Plassen har avrenning til sluk som står i direkte forbindelse med bekk som munner ut i Riseelva. Pålegg om utbedring / opphør av denne form for ensilering.

3.4.5. Registrering for landbrukskontorene

Fylkesmannen har etter avtale med fylkeslandbrukskontoret og de respektive jordbrukssjefer, gjort registrering av behov for miljøtiltak på 30 gardsbruk i kommunene Sør-Fron, Vang og Vestre Slidre. På nær alle disse 30 gardsbrukene var det behov for tiltak, tildels svært omfattende.

Registreringene gir ikke et representativt bilde av situasjonen i disse kommunene. Gardsbruk med dårlige og gamle anlegg, ble plukket ut i samråd med landbruksetaten. Landbrukskontorenes gode lokalkunnskap og erfaring, er viktig for å få satt igang nødvendige tiltak etter prinsippet "de verste først".

Av 15 registrerte bruk i Sør-Fron og Vang hadde alle mangelfulle silo- / pressaftanlegg. På 6 gardsbruk var siloene tatt ut av bruk pga. siloenes /pressaftanleggenes tilstand. 14 av gjødsellagrene var utette eller for små. Bare et av 15 gardsbruk hadde tilfredstillende gjødsellager.

3.4.6. Miljøtips / anonymitet

Vi har mottatt 7 tips gjennom Statens Forurensingstilsyn sin tipstelefon. De fleste av disse er ringt inn anonymt.

Miljøtips og andre klager gis ofte anonymt, eller under forutsetning av at Fylkesmannen ikke bringer navnet videre. Ønske om anonymitet blir alltid respektert. Men dersom klageren ønsker tilbakemelding av vår oppfølging, må navn eller telefonnummer oppgis.

4. ARBEIDET I 1991

For 1991 har vi 42 etterkontroller av tidligere gitte pålegg. Anslagsvis 50 gardsbruk med utbedringsbehov, men som ikke har bedt om planleggingshjelp, skal følges opp. I tillegg mottar vi årlig 50 - 60 klager som skal følges opp.

Tiltak mot arealavrenning må intensiveres. Virkemiddelet vil vesentlig være informasjon til gardbrukere. Landbruksetaten og forsøksringene er naturlige samarbeidspartnere og vil være sentrale i dette arbeidet.

Feilaktig bruk av husdyrgjødsel er trolig fortsatt det største arealavrenningsproblemet i vårt fylke. Erosjon kan også være et problem særlig i områder med mye åpen åker. Dette gjelder særlig nærområdet til Mjøsa og på Hadeland.

FONDSSØKNADER 1990

GJELDER YTRE MILJØ - FORURENSING

Vedlegg nr. 1

Kommune	Ant. søknader	Ant. søknader om			FONDSBELØP, kr	SUM DOKUMENTERTE/ KALKUL. KOSTNADER
		SILO / PRESSAFT	GJØDSEL	SILO og GJØDSEL		
Lillehammer	2	0	1	1	85000	227923
Gjøvik	10	4	5	1	332227	954527
Dovre	1	0	1	0	80000	250000
Lesja	6	0	4	2	308900	1281970
Skjåk	2	0	2	0	77220	169773
Lom	0					
Vågå	3	2	1	0	79000	337182
Nord-Fron	1	0	1	0	6240	20800
Sel	0					
Sør Fron	6	0	6	0	287800	674000
Ringebu	12	2	8	2	551120	1180843
Øyer	8	3	5	0	277044	648544
Gausdal	9	4	4	1	549000	1994232
Østre Toten	10	0	10	0	399608	970293
Vestre Toten	4	0	4	0	169000	374380
Jevnaker	2	1	0	1	145000	272892
Lunner	2	0	2	0	73500	163900
Gran	6	0	6	0	236771	465600
Søndre Land	1	0	1	0	30000	42000
Nordre Land	0					
Sør-Aurdal	0					
Etnedal	2	0	2	0	77000	231600
Nord-Aurdal	4	0	4	0	159200	202425
Vestre Slidre	2	1	0	1	47880	47880
Øystre Slidre	2	0	2	0	96600	124700
Vang	0					
SUM OPPLAND	95	17	69	9	4068110	10635464

FYLKESMANNEN I OPPLAND
miljøvern avdelingen
Ark: SF
Lillehammer: 24.08.1990

NOTAT ANGÅENDE

TALLEFJØS, UTEGARDER OG KRAV TIL OPPSAMLING AV GJØDSEL.

BAKGRUNN

Det er økende interesse for kjøttproduksjon med ammekyr som Chairolet, Hereford og Aberdeen Angus. Dyra stiller små krav til driftsbygningen og tåler låge temperaturer. Mange gårdbrukere har startet i det små i svært enkle bygninger / skur. Skuret har gjerne 3 vegger og tak for å gi ly. På golvet legges inn halm og / eller flis for å få en talle hvor dyra kan ligge. Forplassen er ofte i en utekve og dyra kan fritt vandre mellom liggeplassen og eteplassen.

Det er reist spørsmål om hvilke krav som bør stilles til denne driftsmåten med tanke på oppsamling av gjødsel. Fylkeslandbrukskontoret og Fylkesmannen besøkte i mars d.å. 4 gårdbrukere i Østre Toten (1) og Gausdal (3) for å se på forholdene i praksis.

FORSKRIFTER, REGLER.

"FORSKRIFT OM HUSDYRGJØDSEL" av 1. mars 1989, gjelder for lagring og spredning av husdyrgjødsel når det kan medføre forurensning av grunnvann, vassdrag og sjøen.

Ifølge § 2 skal husdyrgjødsel samles opp, lagres og disponeres slik at det ikke fører til forurensning eller fare for forurensning av grunnvann, vassdrag og sjøen eller til vesentlige luktulemper.

Ifølge § 5 er det ikke tillatt å spre husdyrgjødsel på frossen eller snødekt mark.

Etter § 6 skal det tas rimelig hensyn til tekniske og økonomiske forhold ved pålegg om tiltak som finnes nødvendig for å forebygge, begrense eller stanse forurensning som er i strid med forskriften.

§ 7 slår fast at eieren og brukeren av gjødselanlegget / husdyrgjødselen er ansvarlig for at denne forskriften følges.

I "RETNINGSLINJER OM LAGRING OG SPREDNING AV HUSDYRGJØDSEL" av 1. mars 1989 beskrives hovedtypene av lager for husdyrgjødsel. På side 18 og 19 står følgende:

" *Talle*

For at det skal skje omsetning (varmgang) i en talle må tilsetting av strømiddel være rikelig. Talle og eventuell utekve skal sikres mot avrenning med tett sjikt og tette kanter. Utekve som skrapes med traktor bør ha telesikret golv som tåler kjøring med tung redskap. Utskrapet gjødsel vil normalt være flytende gjødsel og må lagres deretter.

.....

Gjødselhaug

Fast strøblandet gjødsel som har flytende overskudd skal lagres på tett bunnplate som er sikret mot teleskader og som er sterk nok til å tåle kjøring med tung redskap.

Plata skal ha fall mot sluk med avløp til tett beholder for den flytende delen. Som skjerming mot overflatevann kan brukes vanntette sidevegger. Disse bør være tilstrekkelig høye til også å holde all gjødsel innenfor lageret. Takvann bør ledes utenom.

Gjødsel som er tørr nok til å lagres på bakken, bør legges der terrenget er slik at haugen naturlig skjermes mot overflatevann. Hvis ikke, må den skjermes med grøfter eller tette kanter. Haugen bør skjermes mot nedbør.

Se også side 14, under Funksjonskrav. Der står mellom annet:

Fast strøblandet gjødsel (mer enn 25 % tørrstoff) som omdannes under lagringsperioden, kan legges direkte på bakken. Gjødsellageret må skjermes mot nedbør og overflatevann fra omkringliggende terreng.

DANSKE FORSKRIFTER

I Danmark er hovedregelen etter 1. januar 1990 at all husdyrgjødsel skal lagres på fast plate med avløp av eventuelt sigevann til tett tank.

Platen kan sløyfes i dypstrømrådet dersom området dekkes med halmballer tett i tett før plassen tas i bruk og det daglig tilføres tilstrekkelig strø som sikrer en tørr, ren og varm overflate. Det er forutsatt foring med "tørre" forslag.

"Hvor dyrene er på stald mer end halvparten af året, ska der være separat ædeplads med fast bund. Gjødningen herfra skal enten ledes til beholder eller fordeles ud over dybstrøelsesmåtten."

Lagring av husdyrgjødsel direkte på bakken er ikke tillatt. Kompostlignende materiale kan legges direkte på bakken hvis tørrstoffinnholdet er minst 30 %. Haugen skal dekkes til med f.eks. halm.

./ Se vedlegg: Simmentaleren December 1989: Dybstrøelse uden fast gulv tilladt .
Driftvejledning GR.NR. 95.03, august 1989.

HVILKE KRAV BØR STILLES HER I LANDET?

Befaringer på 4 bruk med denne driftsform, viste at forholdene er svært varierende. På to av brukene var det tydelig avrenning fra utearealet. Hos den tredje var utearealet tørt og fint ved befaringa, men vi fant gjødselrester i graset nedover mot en kanal. At utearealet her holder seg tørt, har nok sammenheng med at væta renner ned i grunnen. Avsmeltingsforholda, nedbørsforholda, hellning, grunnen, m.m., har stor betydning for hvor stor del av den faste gjødsla som renner vekk.

På et av brukene gikk dyra på et areal på 2-3 da. Gjødsel og snø var blandet i ei suppe. Spredning av husdyrgjødsel er ikke tillatt på snødekt eller frossen mark. På dette bruket sørger dyra selv for å spre gjødsla. Etter vår vurdering bør disse 2 forholdene likestilles.

I 15 år har arbeidet med å redusere forurensningen fra gjødsellager pågått. Tette og store nok gjødsellager, sammen med utkjøring i vekstsesongen har vært viktige mål. Å akseptere at husdyr skal gå ute vinterstid uten oppsamlig og forsvarlig lagring av gjødsla, vil undergrave det meste av det som er blitt gjort i samband med gjødsellagring.

KONKLUSJON

Gjødsel skal samles opp og lagres forsvarlig.

Talle kan anlegges direkte på bakken (under tak). Det forutsettes at tallen er tørr, ren og varm slik en god talle skal være. Rent praktisk vil det være en fordel med ei betongplate e.l. under når tallen skal kjøres ut.

Hvis tallen må kjøres ut vinterstid, kan denne legges på bakken. Gjødselhaugen (med mer enn 25 % tørrstoff) må skjermes mot nedbør og overflatevann fra omkringliggende terreng. Rent praktisk vil det være en fordel med ei betongplate e.l. under haugen når denne skal tas igjen.

Det skal være tett golv under foringsplassen og på trafikkarealet mellom kvile- og foringsplassen. Sigevann fra dette arealet skal samles opp og ledes i tette rør til tett lager (beholder). Dette bør være et absolutt krav dersom dyra går ute utover normal beitesesong (mai - oktober). Dette kravet gjelder ikke for dyr på beite innenfor normal beitesesong (mai - oktober).

Av økonomiske grunner bør foringsplassen legges nær kvileplassen. Vi tror at storparten av gjødsla på denne måten vil bli tatt vare på. Om dyra skulle ta noen avstikkere fra dette "kontrollerte" arealet, så vil dette neppe representere noe stort forurensningsproblem.

Dersom disse tilråkningene blir fulgt, men det likevel oppstår lokale forurensningsproblem, kan Fylkesmannen etter Forskrift om husdyrgjødsel gi pålegg om nødvendige utbedringstiltak.

./.. Vedlegg: Simmentaleren December 1989:Dybstrøelse uden fast golv tilladt .
Driftvejledning GR.NR. 95.03, august 1989.

Nye miljøregler træder i kraft til nytår:

Dybstrøelse uden fast gulv tilladt

Som hovedregel skal al gødning og saftgivende ensilage opbevares på fast bund med afløb fra 1. januar 1990. Hvis man følger bestemte retningslinjer kan man imidlertid stadig bruge dybstrøelsesstalde uden fast bund og markmødning.

De nye miljøregler foreskriver, at stalde til kvæg skal have tætte gulve og være udstyret med afløb. I stalde med dybstrøelse kan man undvære det faste gulv, hvis man følger disse retningslinjer:

Tæt bund

Inden dybstrøelsesområdet tages i brug, skal man lægge et lag halm, der svarer til småbatter, hvad angår tykkelse og fasthed. Hvis man vælger småbatter, skal man lægge dem side om side over hele arealet. Herefter skæres båndene over og fjernes, så der dannes en tæt fast bund. Den anvendte halm skal være tør og af god kvalitet.

Krav til strøning

Den daglige tilførte strøemængde skal sikre en tør, ren og varm overflade for dyrene på dybstrøelsen. Der bør være 4-6 kvm. hvileareal pr. dyreenhed, og der skal strøes med 4-8 kg halm pr. dyreenhed - afhængigt af benyttede

fodermidler og dyrenes kropsvægt. En dyreenhed svarer til en ammeko med opdræt. Den halm, der anvendes til strøning, skal også være af god og tør kvalitet.

Separat ædeplads

Hvor dyrene er på stald mere end halvdelen af året, skal der være separat ædeplads med fast bund. Gødningen herfra skal enten ledes til beholder, eller fordeles over dybstrøelsesmåtten.

Under alle omstændigheder må der kun anvendes fodermidler, som indeholder begrænsede væskemængder - for eksempel NH₃-behandlet halm, hø, ensilage, korn og kraftfoder. Roer, roeffald, melasse og lignende fodermidler må kun anvendes i små mængder.

Markmødning er forbudt

Fra 1. januar 1990 er markmøddinger ikke længere tilladte. Det er dog således, at kompostlignende materiale vil

kunne oplagres i marken, såfremt tørstofprocenten er mindst 30. Desuden skal oplaget være dækket - for eksempel med halm - og reglerne om afstandskrav skal være overholdt.

Hvis man følger de ovenstående retningslinjer for en tæt dybstrøelsesmåtte, vil man som regel være på den sikre side af 30 procent tørstof.

Saft skal opsamles

Udover tæt staldgulv og tør markmødning kræver de nye regler

- at møddinger skal have fast bund og afløb, således at møddingssaften kan opsamles i en beholder,
- at opbevaring af saftgivende ensilage skal ske på ensilagepladser eller i en silo,
- at beholdere for flydende husdyrgødning og lignende skal være bestandige og tætte, samt
- at afløbet skal føres gennem tætte lukkede ledninger til beholder for flydende husdyrgødning.

Harmoni mellem areal og husdyrhold

Fra nytår gælder desuden følgende regler for udbringning af husdyrgødning:

Der må højst udbringes husdyrgødning fra 2,3 dyreenheder pr. ha pr. år. For svinebrug og brug uden husdyrproduktion må der højst udbringes husdyrgødning fra 1,7 dyreenheder pr. ha pr. år.

For andre husdyrbrug må der højst udbringes husdyrgødning fra 2,0 dyreenheder pr. ha pr. år.

Ved et kvægbrug, henholdsvis et svinebrug, forstås et husdyrbrug, hvor mindst to tredjedele af dyreenhederne består af enten kvæg eller svin. Det kræves endvidere at en væsentlig del af omsætningen kommer fra den animalske produktion.

NT □

Dybstrøelsesmåtten må lægges i markmødning, hvis tørstofprocenten er over 30.

	AFDELINGEN FOR BYGNINGER DRIFTVEJLEDNING Ifølge pgf. 35 i Miljøbekendtgørelse nr. 568 af 1989.09.22.	GR. NR. 85.03 August 1989 REV.
	LANDBRUGETS BYGGEBLADE Løsdriftstalde uden fast bund til ammekøer og ungdyr m.v. på dybstrøelse.	KONSULENT

ETablering og funktion af gødningsmatten

Forud for dybstrøelsesområdet ibrugtagning, lægges et lag halm svarende til småballer hvad angår tykkelse og fasthed. Valges halmballer lægges de side ved side over hele arealet. Herefter skæres båndene over og fjernes, så der dannes en "tæt" fast bund. Den anvendte halm skal være tør og af god kvalitet.

Den faste gødning og ajle, der falder på gødningsmatten, absorberes i halmen. Temperaturen i gødningsmatten når hurtigt op på 25-35°, hvilket er medvirkende til at, halm og gødning efterhånden omsættes.

Den kompostlignende dybstrøelse skal have et tørstofindhold på mindst 30%.

Den daglige tilførte strøsmængde skal sikre en tør, ren og varm overflade for dyrene på dybstrøelsen.

Fjernelse af gødningsmatten foregår normalt kun en gang om året, når dyrene er ude, og normalt så tæt på høst, at en ny gødningsmatte hurtigt kan etableres, mens lufttemperaturen endnu er høj.

Hvor dyrene er på stald mere end halvdelen af året, skal der være separat ædeplads med fast bund. Gødningen herfra skal enten ledes til beholder eller fordeles ud over dybstrøelsesmatten.

AREALKRAV OG STRØNING

Dybstrøelsesområdet/hvilearealets størrelse bør være 4-6 m² pr. ko/dyreenhed, se Landbrugets vejledning om husdyrgødning og ensilage m.v. Der skal anvendes halm til strøning af god og tør kvalitet.

Daglig bør der strøs med 4-8 kg halm pr. ko/dyreenhed, afhængig af benyttede fodermidler og dyrenes kropsvægt.

FODRING

Der må kun anvendes fodermidler som indeholder begrænsede væskemængder. F.eks. NH₃-halm, hør, ensilage, korn, kraftfoder m.v. og hermed begrænsede mængder af roer, roeaffald, melasse m.v.

GODKENDELSE

Ved at følge ovenstående DRIFTVEJLEDNING, er løsdriftstalde uden fast bund til ammekøer og ungdyr m.v. på dybstrøelse godkendt af Miljøstyrelsen, jfr. §35 i Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 568 af 22. september 1988, og er ikke omfattet af bestemmelsen i §4 i denne bekendtgørelse.

Giver ovenstående foranstaltning anledning til ikke uvæsentlige gener og forurening, kan kommunalbestyrelsen meddele påbud om afhjælpende foranstaltninger inden en bestemt frist.

TILBAGEKALDELSE

BYGGEBLADET kan tilbagekaldes på et vilkårligt tidspunkt. Tilbagekaldelse sker ved at BYGGEBLADET annulleres og dette meddeles kommuner og landbrugets bygningskonsulenter.

Såfremt et BYGGEBLAD annulleres, skal anlæg etableret i overensstemmelse med BYGGEBLADET herefter og inden for en i tilbagekaldelsesskrivelsen nærmere fastsat tidsfrist indrettes i overensstemmelse med de gældende regler.